

MUHAMMAD YUSUF VA IQBOL MIRZO IJODIYOTI ADABIY JARAYONDAGI O'RNI

Ravshanova Gulrux Yaxshiboy qizi
Toshkent amaliy fanlar universiteti O'zbek tili va adabiyot
kafedrasi o'qituvchisi

THE PLACE OF MUHAMMAD YUSUF AND IQBAL MIRZA CREATION IN THE LITERARY

Ravshanova Gulrukh Yakhshiboy kizi
Teacher of Tashkent University of applied sciences, Division of Uzbek
language and its literature

МЕСТО ТВОРЕНИЯ МУХАММАДА ЮСУФА И ИКБАЛА МИРЗЫ В ЛИТЕРАТУРНОМ ПРОЦЕССЕ

Равшанова Гулрух Яхшибой кызы
Преподаватель кафедры Узбекского языка и литературы
Ташкентского университета прикладных наук

<https://orcid.org/0009-0008-5721-3943>
gulruhravshanova2023@gmail.com
+998903949222

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek adabiyoti she'riyatida yorqin iz qoldirgan Muhammad Yusuf va bugungi kunda ijod qilib kelayotgan Iqbol Mirzo ijodini bugungi adabiy jarayondagi o'rni va ahamiyatiga biroz to'xtalib o'tdik. Vatan tuyg'usini anglash va bu tuyg'uning shoirlarimiz she'rlarida aks etilishi tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: Vatan, yurt, xalqonalik, "Avangard", mustaqillik, ona yurt, xalq, tinchlik, burch, tuproq.

Аннотация: В данной статье мы затронули место и значение произведений Мухаммада Юсуфа, оставившего яркий след в поэзии современной узбекской литературы, и творящего сегодня Икбала Мирзы, в современном литературном процессе. Проанализировано осознание чувства Родины и отражение этого чувства в стихах наших поэтов.

Ключевые слова: Родина, страна, национализм, «Авангард», независимость. **Abstract:** In this article we touched upon the place and significance of the works of Muhammad Yusuf, who left a bright mark in the poetry of modern Uzbek literature, and Iqbal Mirza, who is creating today, in the modern literary process. The awareness of the feeling of the Motherland and the reflection of this feeling in the poems of our poets are analyzed.

Keywords: Motherland, country, nationalism, "Vanguard", independence, Motherland, people, peace, duty, soil. одина, народ, мир, долг, почва.

KIRISH. Istiqlol tufayli barcha sohalarda o'zgarish va yangilanish tamoyillari bo'lgani kabi, adabiyotga ham sezilarli darajada yangilanish va yosharish davri kirib keldi. Mustaqillik, ijodkor xalqimizni, mustaqil fikrlashga, mushohada qilishga, hamfikir bo'lishga o'rgatdi.

O'zligimiz va tariximizni ko'rgan, mustaqillik ne'matini totgan, yurtning xalqona hamda Vatan timsollarini yoritishni o'z ijodida mujassam etayotgan shoirlar ko'paydi. Biroq, bu

an'analarni uslub va o'zining burchi deb bilish, zaminning xususiyatlarini namoyish qilish bobida, o'ziga xoslikka ega bo'lgan shoirlarimizni topish biroz mushkul. Ayniqsa, o'z asarlarida folklorga xos tasvir tamoyillari, xalqona uslub, motiv, syujet va obrazlarni yangi qirralarda mayda detallar bilan namoyon etish, notiqdardek mahorat ila talqin etish, ijodkorning yuksak darajasini belgilaydi. Shunday dilbar she'rlari bilan adabiyotimiz bo'stoniga munosib hissasini qo'shgan ijodkorlarimiz,

Muhammad Yusuf hamda Iqbol Mirzoning bir nechta asarlari timsolida ularning adabiy jarayondagi o'rniga nazar solamiz.

O'zbek xalqining sevimli shoiri, Muhammad Yusuf badiiyatining naqadar teranligi, so'zlarining sodda va manzilining aniqligi, yorqin ifoda uslubi orqali o'zbek she'riyatida alohida o'ringa ega. Ijodkor juda qisqa, ammo asrlarga tatiydigan umr ko'rdi. Inson umri ortida qoldirgan raqamlari bilan emas balki, u yaratgan va ortida qoldirgan amallari orqali asl hayotini yashaydi deganlaridek, shoir ham xuddi shunday asrlarga tatiydigan hayot kechiradi. Z.M. Bobur, Shavkat Rahmon, Usmon Nosirlar ham xuddi Muhammad Yusuf singari qisqa umri davomida o'zbek adabiyotining rivojiga munosib xissa qo'shgan.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS).

Shoir xalq dardi va ularning qalbidagi o'y-xayollari bilan o'rtoqlashgan holda, ular bilan shodlig-u quvonchlarini his qilib, o'z ijod namunalari yaratishga kirishadi. Muhammad Yusuf va Z.M. Bobur ijodida, Vatanni anglash, uni sevib-ardoqlash kabi tuyg'yularida o'xshashliklar, mushtarakliklar seziladi. Qolaversa, bu ikki ijodkorning qarashlarida, yurt taqdirini o'z taqdiridan ustun ko'rish kabi his-tuyg'ularni ham anglash mumkin. Aynan bu borada Bobur timsolida qarajak, u o'zining ilm-u irfoni bilan ma'rifatni yanada rivojlantirib, umr bo'yi xayolini Vatani, unga bo'lgan intilish band etadi. Uning ijodi ham vatani mativi bilan yuksak baholanadi. Hatto u o'zga yurtda oshyon qurib, shohlik maqomini saqlab yashasada, o'z yurtini, o'zligini unutmagan o'zbek farzandi ekanligini unutmaydi. Bu hisni shoirning deyarli har bir ijodida anglash qiyin emas.

MUHOQAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION).

Muhammad Yusuf o'zbek adabiyoti osmoniga samimiy, sodda o'zgacha mehrlari tafti bilan kirib kelgan bo'lsa-da qisqa muddatda ko'plab ijod sahnalarida shiddat bilan ko'rinib, ko'plab muxlislariga ega bo'ladi. Shoir ijodida nafaqat Vatani mavzusi balki, ulug'vor muhabbat, o'talmagan burch, qadrlanmagan sevgi armoni, yurtga o'g'illik sadoqati-shoir she'rlari asosini belgilaydi. Agar Muhammad Yusuf she'rlarini jamlab, bir nom bilan

umumlashtirsa, o'zbek adabiyotining eng go'zal qasidasi deb atash mumkin bo'lardi. Muhammad Yusuf she'riyati XX asrning 90-yillar adabiyotida muhim voqelik bo'lgan. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2004-yil 12-martdagi "O'zbekiston xalq shoiri Muhammad Yusuf tavalludining 50 yilligini nishonlash to'g'risidagi" qarorida shoirning ijodi e'tiborga olinib, "...ommaviy axborot vositalariga shoir ijodiy merosining ahamiyatini targ'ib etish"¹ tavsiya etilgan edi. Qarorning ijrosini ta'minlash borasida respublika matbuoti sahifalarida Muhammad Yusuf hayoti va ijodi haqida 100 dan ortiq publisistik maqolalar chop etildi. Shoir ijodiga bag'ishlangan dastlabki tatqiqotlardan biri B.Nazarovning "Fikrimiz daraxti shiddatda o'sar" maqolasida shoirning o'ziga xos poetik qiyofasi va uslubiga e'tibor qaratiladi. Vatanni sevib kuylashga umrini baxshiyda etgan Muhammad Yusuf ijodida yurt mavzusi o'zgacha ruhda o'z aksini topgan. Shoir tushunchasida, Vatani-bu mavjud hissiyot, balandparvoz so'z emas. Vatanni ulug' qilayotgan uning farzandlari o'g'il-qizlari. Shuning uchun ham Muhammad Yusuf ona yurti va uning dong'ini dunyoga taratgan farzandlari, ulug' ajdodlarimiz, Vatani yo'lida qurbon bo'lgan shahidlar, millatning ko'rki bo'lgan insonlarini bir-biridan ayro tushunmaydi. "Yurtim, ado bo'lmas armonlarning bor" she'ridagi kabi ruhiyat uning "Yo'qlov", "Madhiya", "Amir Temur", "Fayzullo bobo", "Usmon Nosir", "Tushumga kiradi Qodiriy bobom", "Tavallo", "Shukur Burhon", "Samarqandga borsam men agar" asarlarida bobokalonlarimizning boshidan o'tgan mash'um kunlari, iste'dod evaziga istibdod zaqqumini totishga majbur bo'lganlar taqdiri tarixiy dalillar asosida xotirlanadi, insonni jumbushga keltiradigan manzaralar ifoda etiladi. Muhammad Yusuf ijodida shu va shu kabi ko'plab mavzularni aks etgan namunalarni uchratish mumkin

Iqbol Mirzo Muhammad Yusufni o'ziga ustoz sifatida ko'rishni faxr bilan tilga olar ekan: "Men hayotimda Muhammad Yusufdek shoirni ustozim sifatida ko'rganim va ular bilan bir sahnada ijod qilganimdan faxrlanaman" -deb, shoirni iliq xotiralar bilan eslaydi.

Shoirning dastlabki she'ri o'sha kezlarda ya'ni sakkiz yoshida

¹ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзбекистон халқ шоири Муҳаммад Юсуф таваллудининг

50 йиллигини нишонлаш тўғрисидаги қарори// Халқ сўзи-Тошкент, 2004, 13.13.

tumanning “Avangard” gazetasida chop etilgan. Iqbol Mirzo ham ijodining ilk davrlaridayoq xalq og‘zaki ijodiga katta ahamiyat beradi. Buning natijasida xalqning buyuk o‘tmishi va yurtning timsollarini ko‘rsatib beradi. Shoir ijodida bu ko‘rinish aytib o‘tganimizdek Muhammad Yusuf ijodi bilan mushtarakligini ko‘rsatib beruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Shoir qalamga olayotgan har bir asarlarida asl maqsad millatni sevish uni asrab–avaylash kerakligini yozadi. Shunday farzandlik burchini his qilgan holda, “Vatanni yuksalishi uchun nima qilish kerak?”-degan savol ostida yashaydi va shunday farzandlarni unib, o‘shisini chin dildan istaydi. Birgina “Jadidlar” she‘rida berilgan: Taqdir erkalatgan qizlar, yigitlar. /Sohilda sayr qilib, atirgul hidlar/. Xayolchan boqadi, g‘oziy shahidlar./ Jadidlar yetishmayapti, jadidlar/. Jumlasini orqali anglash mumkin. Shuningdek, Iqbol Mirzo asarlari biz yosh avlodlarga, Vatan, ona, mustaqillik singari muqaddas tushunchalarni asl mohiyatini yanada chuqurroq anglashga ham o‘rgatadi. Shoirimiz aytganlaridek: “Qayta qo‘lga kiritilgan narsa aziz bo‘ladi”. Bugun biz qayta qo‘lga kiritgan mustaqilligimizni va bu yo‘lda o‘zining ko‘p amollari bilan tariximizda qolgan jadidlarimizni kuylashdan hech qachon charchamasligimiz va bunda shoirning fiklari va she‘rlari katta dasturulamal bo‘lishiga ishonamiz. Ko‘rishimiz mumkinki, Iqbol Mirzo ijodidagi vatanni kuylayotgan

Yulduzini topgan sultonsan o‘zing
Mirishkorsan o‘zing, dehqonsan o‘zing.
Osmon qadar ko‘hna, zamindek qadim.
Turonimsan, O‘zbekistonimsan o‘zing!
Vatan jonim desam jonimda o‘rom,
E‘zoz topdi, inson degan qutlug‘ nom.

She‘r kitobxonga mustaqillik va bu yo‘lda jonini fido qilgan bobolarimizning pok ruhlariga e‘tirof bor ekanligini ko‘rsatadi.

Iqbol Mirzo bugun adabiy jarayonda o‘zining yangi qirralarini dramalar, roman va qissalar, tarjimalar, hatto ba‘zi o‘rinlarda ssenariylar yozishda ham o‘zini sinab ko‘rmoqda. Bu esa ijodkorning bugungi jarayonda faolligidan dalolat beradi.

Ijodkorlarimizning qalb gavharidan otilib chiqayotgan so‘zlari faqat yashashga, ilm olishga, shu yo‘l bilan vatanni sevib, unga yanada yaqin bo‘lishga o‘rgatibgina qolmasdan, ota-onaga, opa-

singil, xalqiga mehr- muhabbatli bo‘lishga o‘rgatadi. Shu kabi xalqona tuyg‘ularni ilgari suruvchi, samimiy tuyg‘ulari o‘laroq yaralgan asarlari orqali bu ijodkorlarimiz bugun kitobxonlar diqqatidan chetda qolgani yo‘q.

XULOSA

(ЗАКЛЮЧЕНИЕ/CONCLUSION).

Vatanni uning so‘lim go‘shalarini kuyga solib, sohir she‘rlari orqali adabiyot maydoniga dadil kirib kelgan, Muhammad Yusuf va Iqbol Mirzo istiqlolni yangicha ranglarda ko‘rsatib berdi.

Muhammad Yusufning she‘rlarida: o‘zbek, millat, Vatan, ozodlik, o‘zbeklik g‘ururi, ulug‘ bobolarga vorislik tuyg‘ulari, poklik kabi samimiy tuyg‘ular ufurib, tursa, Iqbol Mirzo asarlarida esa yosh avlodlarga, Vatan, ona, mustaqillik singari muqaddas tushunchalarni asl mohiyatini yanada chuqurroq anglashga o‘rgatishi bilan adabiy jarayonda o‘z o‘rniga ega.

Ijodkorlarning nazm bo‘stonini, ko‘ngilga qanchalik yaqinligini ta‘minlab berayotgan asosiy omil – mustaqillik. Ularni “Xalq bo‘l elim”, “Vatan”, “Ulug‘imsan Vatanim”, “Agar jannat ko‘kda bo‘lsa, ostidadur O‘zbekiston”, “Yurt qo‘shig‘i” kabi xalqning xursadchiligini ifodalovchi bir qancha asarlari dunyoga keldi. Bu asarlar yurtimizning mashhur san‘at vakillari tomonidan kuylandi va shu orqali shoirlarni xalqiga yanada yaqinlashtirdi.

Adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг "Ўзбекистон халк шоири Муҳаммад Юсуф таваллудининг 50 йиллигини нишонлаш тўғрисидаги қарори// Халк сўзи-Тошкент, 2004,13.13
2. Muhammad Yusuf. Ulug‘imsan Vatanim. Toshkent 2012-yil.
3. Muhammad Yusuf. Alyorim qolur . “Ziyo nashr” Toshkent 2019-yil
4. Иқбол Мирзо. Айтгил, дўстим, нима килдик Ватан учун ?! "Ўзбекистон" нашриёти Тошкент-2014.
5. Иқбол Мирзо. Танланган шеърлар. Фафур Ғулум номидаги адабиёт
6. М.Али, С.Саййид ва бошқа. Озод Ватан саодати. 4-жилд. Бадиий публицистика. Истиқлол илҳомлари. "АДИБ" нашриёти 2013-йил.